

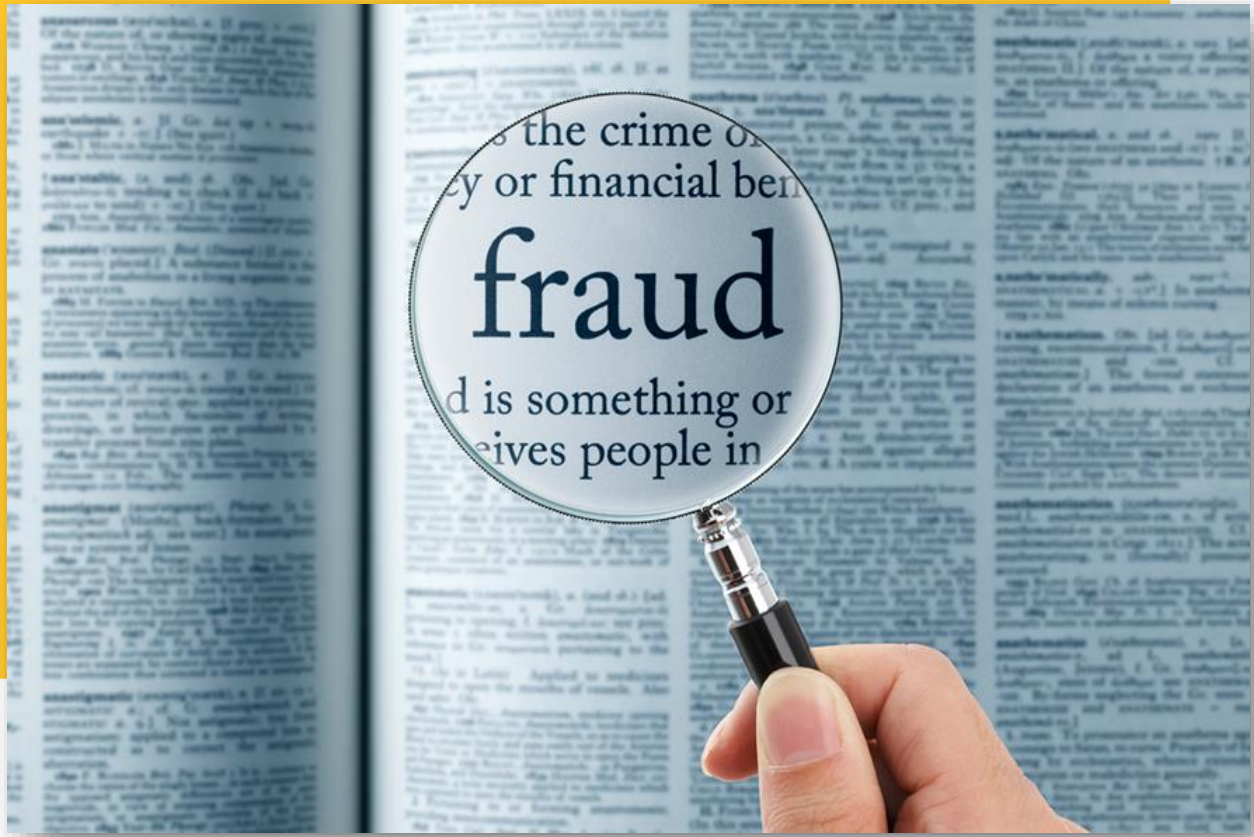
CYNGOR SIR YNYS MÔN	
Adroddiad i	Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio
Dyddiad	08 Rhagfyr 2022
Pwnc	Strategaeth atal Twyll, Llwgwrwbrwyo a Llygredd 2021-24
Pennaeth Gwasanaeth	Marc Jones Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151 MarcJones@ynysmon.llyw.cymru
Awdur yr Adroddiad	Marion Pryor Pennaeth Archwilio a Risg MarionPryor@ynysmon.llyw.cymru
Natur a Rheswm dros Adrodd: Mae gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio gyfrifoldeb goruchwylio dros drefniadau'r Cyngor ar gyfer atal, canfod, ymchwilio ac erlyn twyll a llygredd.	

1. RHAGARWEINIAD

1.1. Mae'r adroddiad hwn yn cyflwyno'r gweithgaredd y bydd Archwilio Mewnol yn ei gynnal yn ystod 2022-25 i leihau'r risg o dwyll, llwgwrwbrwyo a llygredd yn digwydd o fewn ac yn erbyn y Cyngor.

2. ARGYMHELLIAD

2.1. Bod y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn adolygu ac yn nodi strategaeth yr Archwiliad Mewnol ar gyfer gwrthsefyll twyll, llwgwrwbrwyo a llygredd ar gyfer 2022-25.

STRATEGAETH ATAL TWYLL, LLWGRWOBRWYO A LLYGREDD 2022-25

Marion Pryor BA MA CMIIA CPFA ACFS

Rhagfyr 2022

Pennaeth Archwilio a Risg

MarionPryor@ynysmon.llyw.cymru

CYNNWYS

CYFLWYNIAD	3
BETH YW TWYLL?	4
BETH YW LLWGRWOBRWYO A LLYGREDD?	5
PAM FOD ATAL TWYLL, LLWGRWOBRWYO A LLYGREDD YN BWYSIG?	6
TREFNIADAU AC ADNODDAU ATAL TWYLL	7
Trefniadau'r DU ar gyfer atal twyll	7
Trefniadau Cymru gyfan ar gyfer atal twyll	8
Trefniadau Rhanbarthol	8
Trefniadau yn y Cyngor	8
RISGIAU TWYLL CYFREDOL A RISGIAU SY'N DOD I'R AMLWG	9
Seibr	10
Twyll sy'n cael ei alluogi gan Seibr	10
Bygythiad Mewnol	10
Twyll yn gysylltiedig â Thai	11
Gostyngiad Person Sengl y Dreth Gyngor	11
Consesiynau Parcio i'r Anabl	11
Caffael	12
Prynu i Dalu	12
Grantiau Cyfleusterau i'r Anabl	12
AMCANION STRATEGOL	13
Llywodraethu	13
Cydnabod	14
Atal	14
Erlyn	14
Amddiffyn ei hun a'i breswylwyr	15
CASGLIAD	16
ATODIAD 1 - DOGFENNAU A ADOLYGWYD	17
ATODIAD 2 - CYNLLUN GWEITHREDU ATAL TWYLL, LLWGRWOBRWYO A LLYGREDD	18

CYFLWYNIAD

Mae'r adroddiad hwn yn cyflwyno'r gweithgareddau y bydd Archwilio Mewnol yn eu cyflawni yn ystod 2022-25 i leihau'r risg o dwyll, llwgrwobrwyo a llygredd rhag digwydd yn y Cyngor ac yn ei erbyn.

Mae hyn yn cefnogi gofynion Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus, 2018 (PSIAS), sy'n nodi bod rhaid i archwilio mewnol arfarnu'r posibilrwydd y bydd twyll yn digwydd a sut mae'r sefydliad yn rheoli'r risg o dwyll (Safon 2120).

Yn ogystal, mae Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014 yn datgan bod rhaid i swyddog ariannol cyfrifol y Cyngor (Swyddog Adran 151) sicrhau fod ei systemau rheoli cyfrifeg yn cynnwys mesurau sy'n caniatáu i wallau a thwyll gael eu hatal a'u canfod.

Mae lleihau twyll ac anghysonderau yn hanfodol er mwyn sicrhau fod adnoddau y bwriadwyd iddynt ddarparu gwasanaethau hanfodol i breswylwyr a busnesau Ynys Môn yn cael eu defnyddio i'r perwyl hwnnw. Mae twyll yn erbyn y Cyngor gyfystyr â dwyn arian trethdalwyr, a gall niweidio enw da'r Cyngor ac arwain at golli hyder y cyhoedd neu randdeiliaid a chael effaith niweidiol ar forâl staff. Trwy gyfrwng mesurau atal twyll effeithiol, gall y Cyngor leihau'r risg o gamgymeriadau, colledion a thwyll.

Mae twyllwyr yn adolygu a mireinio eu technegau yn gyson ac mae angen i awdurdodau lleol wneud hynny hefyd. Mae angen clir am safiad cadarn sy'n cael ei gefnogi gan aelodau etholedig, prif weithredwyr a'r rhai hynny sy'n gyfrifol am lywodraethiant. Mae hyn yn cynnwys mynd i'r afael â thwyll a llygredd traws-ffiniol a thwyll a llygredd cyfundrefnol, yn ogystal â mynd i'r afael â risgiau newydd, megis twyll ym maes gofal cymdeithasol neu faterion seibr.

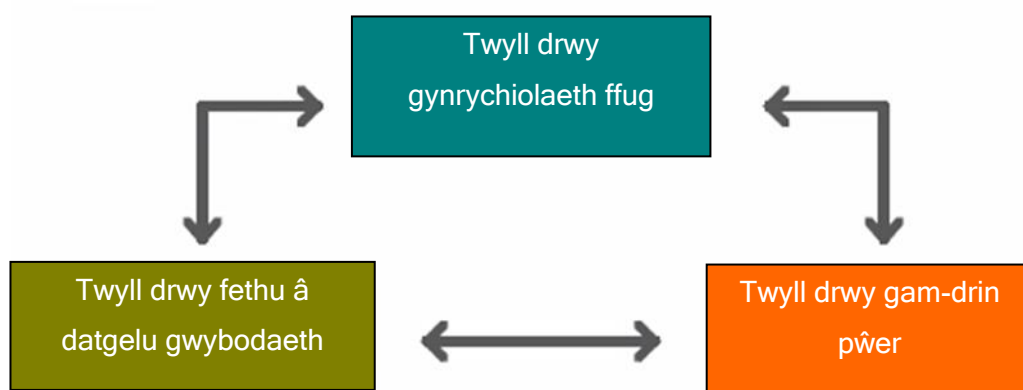
Pwrpas y strategaeth hon yw sicrhau fod Cyngor Sir Ynys Môn yn gwneud popeth yn ei allu i fynd i'r afael â'r bygythiad hwn a lleihau'r risg o dwyll a llygredd.

BETH YW TWYLL?

Mae twyll, llwgrwobrwyo a llygredd i gyd yn fathau o ymddygiad sy'n cynnwys elfennau o anonestrwydd neu elw anghyfreithlon. Gellir diffinio twyll fel ymddygiad troseddol sy'n ymwneud â thwyll bwriadol er mwyn elwa mewn modd annheg, anghyfiawn neu anghyfreithlon ac, fel arfer, mae'n disgrifio gweithgareddau megis lladrata, llygredd, gwyngalchu arian, cynllwynio, llwgrwobrwyo ac ecstorsiwn.

Cyn ei ddeddfu o fewn y gyfraith, y farn gyffredinol oedd bod twyll yn gysyniad cyfreithiol eang a oedd yn cyfeirio'n gyffredinol at weithred fwriadol a gyflawnwyd i elwa mewn ffordd annheg neu anghyfreithlon, ac roedd yn cael ei gynnwys mewn deddfwriaeth droseddol amrywiol arall, megis Deddf Lladrata 1968.

Fodd bynnag, ers hynny mae twyll wedi dod yn drosedd yn ei rinwedd ei hun yn y DU; mae Deddf Twyll 2006 yn nodi'r tair ffordd y gellir cyflawni'r drosedd:

Mae Canolfan Atal Twyll CIPFA yn argymhell y diffiniad a ganlyn ar gyfer twyll:

Mae twyll yn drosedd caffaelgar sy'n golyg dwyn (lladrata) trwy ryw fath o ddichell neu gamliwio.

BETH YW LLWGRWOBRWYO A LLYGREDD?

Daeth Deddf Llwrwobrwyo 2010 i rym yn 2011. Roedd y Ddeddf yn diwygio ac yn cyfuno'r deddfau llwrwobrwyo a oedd mewn bodolaeth. Roedd hefyd yn symleiddio ac yn ehangu'r ystod o droseddau y gall unigolion a sefydliadau gael eu herlyn am eu cyflawni.

O dan y Ddeddf, mae'r troseddau hyn yn cynnwys:

- Llwrwobrwyo naill ai'n uniongyrchol neu trwy drydydd parti
- Derbyn llwrwobrwyon
- Llwrwobrwyo swyddog cyhoeddus tramor
- Methiant gan sefydliad masnachol i atal llwrwobrwyo (trosedd gorfforaethol)

Yn gyffredinol, mae llwrwobrwyo'n cynnwys cynnig, addo neu roi mantais ariannol neu fantais arall er mwyn cymell rhywun i gyflawni swyddogaeth gyhoeddus neu weithgarwch busnes mewn modd amhriodol, neu eu gwobrwyo am wneud hynny. Mae'r Ddeddf hefyd yn rhoi ystyriaeth arbennig i feysydd gweithgarwch penodol, gan gynnwys lletygarwch a rhoddion.

Mae llygredd yn golygu diffyg uniondeb neu onestrwydd (ac fe all gynnwys llwrwobrwyo) neu gamddefnyddio statws i sicrhau elw anghyfreithlon. O safbwynt cyfreithiol, mae llygredd yn anoddach i'w ddiffinio, gan fod ymddygiadau a ystyrir yn rhai llwgr mewn rhai gwledydd yn cael eu diogelu gan fframwaith cyfreithiol mewn gwledydd eraill. Mae hyn yn arbennig o wir mewn achosion yn gysylltiedig â llwrwobrwyo.

Rydym ni'n dehongli llygredd fel naill ai ymddygiad twyllodrus neu weithgareddau yn ymwneud â llwrwobrwyo.

PAM FOD ATAL TWYLL, LLWGRWOBWRWYO A LLYGREDD YN BWYSIG?

Gall twyll effeithio ar enw da'r sector cyhoeddus ac arallgyfeirio cyllid oddi wrth wasanaethau cyhoeddus holl bwysig, gan danseilio ymddiriedaeth y cyhoedd, cynaliadwyedd ariannol ac effeithiolrwydd sefydliadol. Mae twyll, llwgrwobrwyo a llygredd, yn ogystal â gwyngalchu arian a chyllido terfysgaeth, wedi tyfu'n aruthrol i fod yn aflwydd byd-eang sy'n herio llywodraethau cenedlaethol a diwydiannau preifat fel ei gilydd.

Mae CIPFA, yn ei adroddiad tracio twyll a llygredd diweddaraf, sef y *National Fraud and Corruption Tracker* (2020), yn cydnabod bod pob punt a gaiff ei cholli oherwydd twyll yn golled i'r pwrs cyhoeddus ac mae'n golygu fod llai o allu gan y sector cyhoeddus i ddarparu gwasanaethau i bobl sydd eu hangen. Mae CIPFA yn dadlau:

“Mae cyfrifoldeb ar arweinwyr gwasanaethau cyhoeddus i wreiddio safonau effeithiol ar gyfer atal twyll a llygredd yn eu sefydliadau eu hunain. Mae hyn yn cefnogi llywodraethiant da ac yn arddangos stiwardiaeth ariannol effeithiol a rheolaeth ariannol gyhoeddus effeithiol.”

Mae llawer mwy i weithgareddau atal twyll llwyddiannus nag arbed arian yn unig. Gall y gweithgareddau anghyfreithlon hyn danseilio ymddiriedaeth y cyhoedd. Pan fydd cynghorau'n cymryd camau atal twyll effeithiol byddant yn ailadeiladu ymddiriedaeth y cyhoedd ac yn sicrhau bod arian prin yn cael ei ddefnyddio'n effeithiol. Yn ogystal â cholledion ariannol, gall twyll wneud niwed mawr i ffyniant, diogelwch a llesiant unigolion.

Yng Nghymru, roedd adroddiad yr Archwilydd Cyffredinol¹ yn tynnu sylw at y ffaith y gallai gwasanaethau cyhoeddus fod yn colli hyd at £1 biliwn y flwyddyn o ganlyniad i dwyll. Mewn cyfnod pan mae pwysau ariannol yn cynyddu, mae'n bwysicach nac erioed bod pob corff cyhoeddus yng Nghymru'n ceisio lleihau'r risg o golledion oherwydd twyll.

Yn ôl y Sefydliad Marchnad Gymdeithasol, sef melin drafod amhleidiol sy'n canolbwyntio ar bolisi economaidd a chymdeithasol, twyll yw'r drosedd fwyaf cyffredin yng Nghymru a Lloegr erbyn hyn. Mae'r sefydliad yn amcangyfrif fod twyll yn costio £137 biliwn y flwyddyn² i economi'r DU ac mae'r ffigur yn cynyddu'n gyflym³.

¹ Trefniadau Atal Twyll yn Sector Cyhoeddus Cymru, Trosolwg ar gyfer y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus, Archwilydd Cyffredinol Cymru, Mehefin 2019

² *Fraud is now Britain's dominant crime*, Social Market Foundation, Mawrth 2022

³ *The financial cost of fraud 2021*, Centre for Counter Fraud Studies, University of Portsmouth

TREFNIADAU AC ADNODDAU ATAL TWYLL

Trefniadau'r DU ar gyfer atal twyll

Mae nifer o gyrff yn cefnogi ac yn gyrru arferion da o ran atal twyll ledled y DU, gan gynnwys Canolfan Atal Twyll CIPFA, y Rhwydwaith Cenedlaethol Atal Twyll (NAFN)⁴ ac, yn fwyaf nodedig, y Fenter Twyll Genedlaethol.

Mae'r Fenter Twyll Genedlaethol yn ymarfer sy'n cael ei gynnal bob dwy flynedd ac mae'n paru data tu mewn i sefydliadau, systemau a ffiniau cenedlaethol, a rhwng sefydliadau, systemau a ffiniau cenedlaethol er mwyn cynorthwyo gyrff cyhoeddus i nodi twyll neu wallau posib mewn hawliadau a thrafodion. Rhaglen atal twyll y llywodraeth ydyw ac mae'n cael ei rhedeg gan Swyddfa'r Cabinet a chafodd ei sefydlu yn 1996 i warchod arian cyhoeddus a chosbi twyllwyr.

Roedd adroddiad yr Archwilydd Cyffredinol⁵ (Hydref 2022) yn nodi fod yr ymarfer wedi canfod neu atal dros £49.4 miliwn o dwyll a gordaliadau yng Nghymru ers ei sefydlu 25 mlynedd yn ôl ac roedd yr ymarfer yn 2020-21 wedi cynorthwyo gyrff cyhoeddus yng Nghymru i adnabod twyll a gordaliadau gwerth £6.5 miliwn. Yn ogystal, cynorthwyodd y Fenter Twyll Genedlaethol yng Nghymru sefydliadau mewn rhannau eraill o'r DU i nodi 153 achos o dwyll a gwallau gwerth cyfanswm o £183,045.

Serch hynny, dywedodd yr Archwilydd Cyffredinol fod gwerth deilliannau Menter Twyll Genedlaethol 2020-21 yng Nghymru wedi gostwng £1.5 miliwn o gymharu â'r ymarfer blaenorol. Roedd yn priodoli'r gostyngiad i ostyngiad yn nifer yr hawliadau twyllodrus neu wallus am Ostyngiad Person Sengl y Dreth Gyngor a budd-dal Tai a nodwyd trwy'r Fenter Twyll Genedlaethol, a hynny'n rhannol oherwydd amseru, gyda nifer o'r sefydliadau a gymerodd ran yn y Fenter Twyll Genedlaethol yn adolygu parau data'r ymarfer yn hwyrach na'r arfer oherwydd pwysau gwaith yn sgil y pandemig COVID-19.

⁴ Mae NAFN yn sefydliad sector cyhoeddus a gynhelir ar hyn o bryd gan Tameside MBC. Mae aelodaeth yn agored i unrhyw sefydliad sydd â chyfrifoldeb am reoli arian cyhoeddus a/neu asedau. Ar hyn o bryd, mae bron i 90% o awdurdodau lleol yn aelodau.

⁵ <https://www.audit.wales/cy/news/ps65-miliwn-o-dwyll-ac-ordaliadau-nodwyd-gan-y-fenter-twyll-cenedlaethol-yng-nghymru>

Roedd yr adroddiad yn nodi saith prif faes a oedd yn gyfrifol am bron i 98% o'r deilliannau; budd-dal tai, taliadau credydwy, gostyngiad yn y dreth gyngor, bathodynau glas, grantiau cymorth COVID-19 i fusnesau, cynllun gostyngiadau'r dreth gyngor a rhestrau aros.

Trefniadau Cymru gyfan ar gyfer atal twyll

Nododd adolygiad⁶ o drefniadau atal twyll ym mhob rhan o'r sector cyhoeddus yng Nghymru a gynhaliwyd gan yr Archwilydd Cyffredinol yn 2020 fod adnoddau a ddyrannwyd i weithgaredd atal twyll yn amrywio'n sylweddol ar draws y sector cyhoeddus yng Nghymru. Ar draws llywodraeth leol yng Nghymru, roedd y trefniadau ar gyfer darparu adnoddau atal twyll yn amrywio'n fawr o gyngor i gyngor ac nid oedd unrhyw dîm Cymru gyfan yn gyfrifol am weithgareddau atal twyll mewn llywodraeth leol, nac unrhyw strategaeth gyffredinol neu fframwaith polisi.

Trefniadau Rhanbarthol

Gan nad os grŵp neu rwydwaith proffesiynol sy'n hyrwyddo atal twyll mewn llywodraeth leol yng Nghymru, ffurfiwyd is-grŵp o Bartneriaeth Archwilio Gogledd a Chanolbarth Cymru ym mis Mai 2021 i lenwi'r bwlch ac i rannu a gyrru arfer da mewn perthynas ag atal twyll. Mae'n parhau i gwrdd bob chwarter ac mae wrthi'n meincnodi arfer da mewn perthynas â'r 15 argymhelliad yn adroddiad yr Archwilydd Cyffredinol.

Trefniadau yn y Cyngor

Mae Côt CIPFA yn sefydlu y bydd y gallu i weithredu'n ddibynnol ar faint a natur sefydliad a maint ei gapasiti atal twyll.

Yn dilyn trosglwyddo ymchwilyr twyll o Lywodraeth Leol i'r Adran Gwaith a Phensiynau yn 2014, nid oes gan y mwyafrif o gynghorau yng Nghymru, gan gynnwys Cyngor Sir Ynys Môn, adnodd atal twyll pwrpasol ar gyfer y cyngor cyfan erbyn hyn ac, yn lle hynny, dynodwyd y rôl atal twyll yn y Cyngor i'r gwasanaeth Archwilio Mewnol.

Llynedd, fe wnaethom recriwtio Uwch Archwilydd sydd yn Dechnegydd Atal Twyll Ardystiedig cymwys. Byddwn yn defnyddio ei sgiliau i yrru'r gwaith atal twyll yn y Cyngor. Mae'r Pennaeth Archwilio a Risg yn Arbenigwr Atal Twyll Ardystiedig hefyd.

⁶ 'Gwella Ein Perfformiad' Mynd i'r afael â Thwyll yng Nghymru - Adroddiad Archwilydd Cyffredinol Cymru, Gorffennaf 2020

RISGIAU TWYLL CYFREDOL A RISGIAU SY'N DOD I'R AMLWG

Mewn cyfnod ansefydlog fel yr un hwn lle mae dirwasgiad economaidd ar y gorwel, mae'n anorod y bydd argyfwng costau byw a lefelau chwyddiant nas gwelwyd ers blynyddoedd, tarfu ar y gadwyn gyflenwi, problemau cadw a recriwtio staff, effeithiau parhaus y pandemig Covid a'r Rhyfel rhwng Rwsia a Wcráin yn arwain at ansicrwydd, ofn a diffyg gobaith - sef amodau y mae troseddwr yn manteisio arnynt.

Mae'r demtasiwn a'r cyfleoedd i dwyllo wedi cynyddu, a bydd twyllwyr yn cymryd mantais o'r sefyllfa trwy ddefnyddio dulliau mwyfwy soffistigedig i gyflawni eu troseddau.

Cyn i'r Comisiwn Archwilio ddod i ben yn 2015, croesawyd ei adroddiad '*Protecting the Public Purse*' fel yr unig un o'i fath drwy'r byd i gynnwys gwybodaeth am nifer, cyfanswm a'r math o achosion twyll ym mhob cyngor yn y wlad⁷. Heddiw, mae'n rhaid i ni droi at amrywiaeth eang o wahanol ffynonellau er mwyn chwilio am wybodaeth am y risgiau o dwyll.

Nodwyd y prif risgiau o dwyll y mae llywodraeth leol yn eu hwynebu yn '*Fighting Fraud and Corruption Locally: A Strategy for the 2020s*'⁸ (fydd yn cael ei drafod mewn mwy o fanylder yn ddiweddarach) fel:

- Dibynnol ar seibr ac yn cael ei alluogi gan seibr
- Gofal cymdeithasol - cyllidebau personol a thaliadau uniongyrchol
- Ysgolion
- Hawl i brynu / tenantiaeth
- Gwyngalchu arian
- Comisiynu gwasanaethau
- Caffael
- Twyll cyflogres a thwyll hunaniaeth
- Treth Gyngor
- Consesiynau parcio i'r anabl
- Grantiau

⁷ *Public Eyes, IIA Audit & Risk*, Awst 2022

⁸ <https://www.cipfa.org/services/cipfa-solutions/fraud-and-corruption/fighting-fraud-and-corruption-locally>

- Trethi Busnes
- Yswiriant
- Grantiau cyfleusterau i'r anabl

Seibr

Yn gynyddol mae Cyngorau'n cael eu targedu - gyda rhai'n cael eu targedu gan filoedd o ymosodiadau bob dydd. Rhoddwyd cyhoeddusrwydd eang i'r ymosodiad meddalwedd wystlo ar Gyngor Redcar a Cleveland ym mis Chwefror 2020, ynghyd â chynghorau Hackney a Gloucester a gafodd eu taro'n ddrwg wedi hynny. Dylai'r maes hwn fod yn uchel ar yr asesiad o risgiau twyll ym mhob cyngor ac mae wedi'i gynnwys ar gofrestr risg strategol Cyngor Sir Ynys Môn.

Twyll sy'n cael ei alluogi gan Seibr

Mathau o dwyll yw'r rhain a oedd yn bodoli cyn dyfodiad cyfrifiaduron ond maent yn haws i'w cyflawni gan ddefnyddio technoleg. I gynghorau, y prif fathau o dwyll sy'n cael eu galluogi gan seibr yw arallgyfeirio taliadau i gredydwy'r a chyflogau (twyll mandad). Mae'r mwyafrif o risgiau seibr-gysylltiedig yn gweithredu ar egwyddor y 'man gwannaf' ac mae hynny'n golygu mai dim ond un methiant sydd ei angen yn y mesurau rheoli i'r twyll lwyddo. Mae codi ymwybyddiaeth a darparu hyfforddiant parhaus yn hanfodol.

Bygythiad Mewnol

Mae trosedd yn ffynnu yn ystod dirywiad economaidd. Mewn cyfnod o galedi ariannol, gall dinasyddion sy'n arfer cadw at y gyfraith gael eu cymell a'u gwthio i gyflawni troseddau. Bywyd na fyddent fyth wedi'i ystyried oni bai am y pwysau y maent yn ei wynebu ar hyn o bryd. Wrth i bobl ymdrechu i ymdopi â chostau byw cynyddol, efallai y cânt eu temptio i ychwanegu at eu hincwm drwy gam-fanteisio ar eu gwybodaeth am brosesau mewnol. Gall enghreifftiau o hyn gynnwys hawlio gormod o oramser, cam-drin treuliau neu gam-fanteisio ar fynediad i gyllid y sefydliad. Efallai y bydd mwy o staff yn cael eu targedu, gydag unigolion yn cael cyfle i wneud arian trwy wneud newidiadau i gyfrifon, neu werthu data a gwybodaeth yn gysylltiedig ag ymarferion tendro cystadleuol.

Mae Thirdport⁹ yn adrodd fod 41% o achosion bygythiad mewnol yn y DU yn 2021 yn ymwneud â gweithredoedd anonest, ac roedd y mwyafrif ohonynt yn ymwneud â dwyn

⁹, Harriet Holmes, Rheolwr Gwasanaethau AML, Thirdfort, Hydref 2022

arian gan gyflogwr. Yn ystod hanner cyntaf 2022, mae 175 o unigolion wedi eu cofnodi fel bygythiad mewnol - cynnydd o 51% o gymharu â'r un cyfnod yn 2021. Yn ystod yr un cyfnod, gwelwyd cynnydd o 47% mewn gweithredoedd anonest gan staff, yn ymwneud â 72 o achosion. Yn gyffredinol, roedd y rhan fwyaf o unigolion a oedd yn ymwneud â'r achosion hyn wedi cael eu cyflogi am gyfnod o rhwng dwy a phum mlynedd (43%).

Twyll yn gysylltiedig â Thai

Twyll yn gysylltiedig â thenantiaeth tai yw'r maes twyll sy'n tyfu fwyaf yn y DU, ac amcangyfrifir fod £60.1m wedi'i golli yn 2019-20, o gymharu â £47.7m yn 2018-19. Mae twyll tenantiaeth yn cynnwys isosod eiddo yn anghyfreithlon, olyniaeth ar gam, dweud celwydd am gytundebau tenantiaeth neu geisiadau am dai, ynghyd â methu â datgelu newid mewn amgylchiadau, ac mae'n costio miloedd o bunnoedd i'r trethdalwr bob blwyddyn.

Gan fod y galw am dai cymdeithasol eisoes yn enfawr, ni ddylid gadael eiddo yn wag am fod tenant wedi symud i fyw gyda phartner, yn byw yn rhywle arall neu'n gwneud arian yn anghyfreithlon trwy isosod eu heiddo cyngor. Mae twyll tenantiaeth yn atal pobl ar restr aros y Cyngor rhag cael cartref digonol.

Gostyngiad Person Sengl y Dreth Gyngor

Gostyngiad person sengl y Dreth Gyngor yw'r ail faes twyll sy'n tyfu gyflymaf yn y DU ac mae'n cynrychioli bron i ddwy ran o dair (65%) o'r achosion o dwyll a nodwyd, gyda gwerth amcangyfrifedig o £35.9m yn 2019-20 (£29.0m yn 2018-19).

Mae'r Cyngor yn defnyddio cwmni allanol i adolygu a dilysu ei geisiadau am y Gostyngiad Person Sengl yn rheolaidd er mwyn canfod hawliadau lle mae risg o dwyll neu wallau. Yn ystod yr ymarfer diwethaf ym mis Awst 2021, sgriniwyd 11,200 o gyfrifon, targedwyd 2,245 o gyfrifon a chanfuwyd 484 o wallau, a'r gyfradd wallau oedd 4.3%. Amcangyfrifir fod yr adolygiad hwn wedi cynhyrchu £152,090 o refeniw.

Consesiynau Parcio i'r Anabl

Amcangyfrifir fod consesiynau parcio i'r anabl (Cynllun Bathodyn Glas) yn cyfrif am 17% o'r holl achosion o dwyll sector cyhoeddus yn y DU. Rydym yn gweithio gyda'r Fenter Twyll Genedlaethol i nodi achosion lle mae unigolion sydd â bathodynnau glas wedi marw ond efallai nad yw'r Cyngor wedi cael ei hysbysu. Yn yr achosion hyn, buom yn gweithio gyda

Chyswllt Môn i ganslo'r bathodyn a diweddarau'r system i sicrhau nad yw'r bathodyn yn cael ei adnewyddu.

Serch hynny, mae rhai awdurdodau lleol yn cymryd camau ychwanegol i atal camddefnydd twyllodrus, megis cymryd camau i adennill y bathodyn glas, rhannu'r wybodaeth gyda swyddogion parcio er mwyn iddynt wirio nad yw'r bathodynnau'n cael eu defnyddio i osgoi talu ffioedd parcio ac mae rhai awdurdodau'n defnyddio'r wybodaeth i adennill cyfarpar a fenthycwyd i'r ymadawedig gan y gwasanaethau cymdeithasol.

Caffael

Caffael oedd un o'r meysydd oedd â'r risg canfyddedig uchaf o dwyll yn 2019-20 a bu felly am ddwy flynedd yn olynol. Yn llysoedd y DU, gwelwyd cynnydd o 400% yn nifer yr achosion o dwyll caffael (o dri achos yn 2020 i 15 yn 2021) gyda'r gwerth yn cynyddu i £9.5m, o gymharu â £2.6m yn 2020.

Prynu i Dalu

Mae prosesau prynu i dalu yn agored i dwyll oherwydd y niferoedd mawr o drafodion sy'n cael eu prosesu, yr amrywiaeth o gyflenwyr dan sylw, heriau staffio a thrafodion uchel eu gwerth. Dim ond y chweched math mwyaf cyffredin o 'Daliad Gwthio Awdurdodedig' oedd sgamiau'n ymwneud ag anfonebau a mandad yn 2020, ond roeddent yn gyfrifol am 17% o'r holl golledion, gyda chyfanswm o £81.9m. Roedd y mwyafrif o golledion yn ôl eu gwerth, sef tua £52.5m, yn dod o gyfrifon busnes neu gyfrifon heblaw am gyfrifon personol, ac roedd y taliad twyllodrus cyfartalog yn £18,871¹⁰.

Grantiau Cyfleusterau i'r Anabl

Mae'r grantiau hyn yn helpu tuag at gostau addasiadau a chyfleusterau er mwyn galluogi person anabl i barhau i fyw yn eu cartrefi. Mae twyll yn digwydd pan fydd ymgeiswyr yn ymgeisio am grant ar sail gwybodaeth y maent yn gwybod ei bod yn gamarweiniol neu'n anghywir. Gallai hyn gynnwys peidio â datgan y cyfan, neu gyfran o'u cynilion, neu fethu â datgan eu hincwm llawn. Mae'r cyllid sydd ar gael i ariannu'r addasiadau hyn yn gyfyngedig, felly gallai'r math hwn o dwyll olygu bod pobl haeddiannol yn gorfod aros yn hirach cyn bod gwaith hanfodol yn cael ei wneud, gan eu gadael yn agored i anafiadau a straen ac achosi straen ar wasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol.

¹⁰ *Fraud - The Facts 2021*, UK Finance

AMCANION STRATEGOL

Wrth ystyried y strategaeth hon, fe wnaethom ystyried Côt Ymarfer CIPFA ar Reoli'r Risg o Dwyll a Llygredd (2014)¹¹ (Côt CIPFA), sydd yn nodi'r arfer orau ar gyfer gwaith atal twyll mewn llywodraeth leol, a hynny'n seiliedig ar bum egwyddor.

Fodd bynnag, rhoesom ystyriaeth i gyhoeddiad mwy diweddar yn ogystal, sydd hefyd yn cael ei gymeradwyo gan CIPFA. Mae'r ddogfen *'Fighting Fraud and Corruption Locally: A Strategy for the 2020s'*¹² (FFCL), a drafodwyd yn gynharach o dan yr adran [Risgiau Twyll Cyfredol a Risgiau sy'n dod i'r Amlwg](#) yn strategaeth atal twyll a llygredd gyffredinol ar gyfer llywodraeth leol yn Lloegr ac mae'n darparu glasbrint ar gyfer ymateb yn fwy cadarn i dwyll a llygredd yn erbyn awdurdodau lleol. Gan nad oes strategaeth benodol ar gyfer Cymru, rydym wedi defnyddio'r strategaeth hon fel sylfaen i'n ffocws strategol.

Yn yr un modd â Chôt CIPFA, mae'r strategaeth FFCL yn canolbwyntio ar bum piler o weithgarwch, neu amcanion strategol, ac mae'n ein cynorthwyo i nodi ym mhle mae angen i'r Cyngor ganolbwyntio ei ymdrechion yn y maes atal twyll. Y pileri yw:

Llywodraethu

Sylfaen y Strategaeth yw bod *'y rhai hynny sy'n gyfrifol am lywodraethiant'* yn cefnogi'r gweithgareddau trwy sicrhau fod trefniadau cadarn ar waith a chefnogaeth gan y weithrediaeth i sicrhau fod mesurau atal twyll, llwgrwobrwyo a llygredd yn cael eu gwreiddio ym mhob rhan o'r Cyngor.

Mae trechu twyll yn fater i bawb, ac mae angen trefniadau mewnol cadarn ar y Cyngor sy'n cael eu cyfathrebu ar draws y Cyngor i arddangos y diwylliant a'r ymrwymiad i atal twyll.

Sicrhau trefniadau cadarn a chefnogaeth y weithrediaeth i sicrhau fod mesurau atal twyll, llwgrwobrwyo a llygredd yn cael eu gwreiddio ym mhob rhan o'r sefydliad.

¹¹ <https://www.cipfa.org/services/networks/better-governance-forum/counter-fraud-documentation/code-of-practice-on-managing-the-risk-of-fraud-and-corruption>

¹² <https://www.cipfa.org/services/cipfa-solutions/fraud-and-corruption/fighting-fraud-and-corruption-locally>

Cydnabod

I greu ymateb atal twyll, mae'n rhaid i'r Cyngor gydnabod a deall risgiau twyll ac yna dangos hynny trwy ymrwymo'r gefnogaeth gywir a'r adnoddau priodol er mwyn tacio twyll.

Mae'r Tîm Arweinyddiaeth (TA) wedi cydnabod bygythiadau twyll a llygredd a'r niwed y gallant eu hachosi i'r Cyngor, ei nodau ac amcanion ac i ddefnyddwyr gwasanaeth, a hynny trwy ganiatáu i dwyll gael ei gynnwys ar gofrestr risg pob gwasanaeth.

Rydym yn cyflwyno adroddiad blynyddol i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio er mwyn caniatáu iddo herio gweithgareddau a deall gweithgareddau atal twyll y Cyngor.

Asesu a deall risgiau twyll.

Ymrwymo'r gefnogaeth gywir a thacio twyll a llygredd.

Dangos bod ganddo ymateb atal twyll cadarn.

Cyfathrebu'r risgiau i'r rhai hynny sy'n gyfrifol am Lywodraethiant.

Atal

Gall y Cyngor atal a chanfod trwy wella mesurau rheoli a phrosesau mewn perthynas â thwyll a defnyddio gwybodaeth a thechnoleg yn well, ynghyd â datblygu diwylliant atal twyll mwy effeithiol.

O dan Adran 151 Deddf Llywodraeth Leol 1972, mae dyletswydd statudol ar y Cyngor i sicrhau fod trefniadau priodol yn cael eu gwneud ar gyfer materion ariannol y Cyngor a'i fod yn anelu i sicrhau fod systemau a gweithdrefnau ariannol cadarn ar waith, sydd yn ymgorffori rheolaethau mewnol effeithlon ac effeithiol.

Gwneud y defnydd gorau o wybodaeth a thechnoleg.

Gwella mesurau rheoli a phrosesau'n ymwneud â thwyll.

Datblygu diwylliant atal twyll mwy effeithiol.

Cyfathrebu ei weithgareddau a'i lwyddiannau.

Erlyn

Er mai prif nod y Cyngor yw atal twyll a llygredd rhag digwydd yn y lle cyntaf, mae'n hanfodol fod ymateb cadarn ar gael mewn perthynas â gorfodaeth er mwyn erlyn twyllwyr a rhwystro eraill.

Blaenoriaethu adennill colledion oherwydd twyll a defnyddio sancsiynau sifil.

Datblygu'r gallu a'r capasiti i gosbi troseddwy.

Bydd y Cyngor yn ceisio sicrhau'r gosb gryfaf bosib ar bob achlysur yn erbyn unrhyw unigolyn neu sefydliad sy'n twyllo neu'n ceisio twyllo'r Cyngor.

Elfen bellach o ymateb y Cyngor i daclo twyll yw ceisio sicrhau iawndal ariannol. Mae adennill arian a gafwyd trwy dwyll yn rhan annatod o'r Strategaeth, a bydd camau'n cael eu cymryd i adennill unrhyw golledion. Lle bydd gweithred droseddol yn cael ei phrofi, yna bydd Deddf Enillion Troseddau 2002 yn cael ei defnyddio, lle bo'n briodol, i adennill arian.

Gallai dulliau adennill eraill gynnwys achosion sifil; gorchmynion elw anghyfreithlon a gorchmynion iawndal, ymysg pethau eraill.

Cydweithio ar draws ffiniau daearyddol a ffiniau sectorau.

Dysgu gwersi a chau'r bylchau.

Amddiffyn ei hun a'i breswylwyr

Mae'r thema hon yn ymestyn ar draws pileri'r strategaeth hon ac mae'n ymwneud ag amddiffyn y Cyngor rhag trosedd ddifrifol a chyfundrefnol, diogelu unigolion rhag dioddef troseddau a diogelu rhag y niwed y gall twyll ei wneud i'r gymuned ehangach. Mae'n ymwneud hefyd â diogelu cyllid cyhoeddus, diogelu'r Cyngor rhag troseddau seibr a diogelu ei hun rhag twyll yn y dyfodol.

Mae'r Cyngor yn cydnabod nad yw twyll yn drosedd heb ddioddefwyr ac mae'n ceisio gwarchod pobl fregus rhag y niwed y gall twyll ei achosi yn y gymuned.

Mae dyletswydd arnom i amddiffyn preswylwyr yn ein cymunedau rhag twyll a dylem weithio ar y cyd gyda swyddogion ar draws y Cyngor ac asiantaethau partner i atal twyll a diogelu pobl fregus.

Sicrhau trefniadau cadarn a chefnogaeth y weithrediaeth i sicrhau bod mesurau atal twyll, llwgrwobrwyo a llygredd yn cael eu gwreiddio ym mhob rhan o'r sefydliad.

Cydnabod y niwed y gall twyll ei achosi i'r gymuned.

CASGLIAD

Fel ceidwaid adnoddau cyhoeddus, mae cyfrifoldeb ar bob sefydliad sector cyhoeddus i ymladd twyll a llygredd. Yn ogystal â chryfhau cyflwr cyllid cyhoeddus, mae ymdrechion llwyddiannus gan sefydliad i atal, nodi a rheoli gwahanol fathau o dwyll yn lliniaru risgiau moesol a risgiau i enw da ar draws y sector cyhoeddus.

Mae cyfrifoldeb ar bob aelod o Gyngor Sir Ynys Môn, a phob un o'i weithwyr, i hyrwyddo diwylliant atal twyll trwy sicrhau fod mesurau rheoli cadarn ac effeithiol ar waith i atal twyll a llygredd a thrwy nodi ac adrodd yn brydlon am achosion posib er mwyn ymchwilio iddynt.

Mae ganddynt rôl holl bwysig i'w chwarae wrth sefydlu a gweithredu diwylliant atal twyll cadarnhaol a diwylliant o ymwybyddiaeth ym mhob rhan o'r sefydliad, ac mae angen gosod y tôn cywir ar frig y sefydliad i ategu hynny. Mae hyn yn gweithredu fel mesur rheoli grymus i atal pobl rhag twyllo.

Mae rhan o'r gwaith o ddatblygu diwylliant atal twyll ac ymwybyddiaeth o dwyll yn golygu annog siarad am dwyll mewn ffordd dryloyw ac agored; sefydlu amgylchedd lle mae gweithwyr yn teimlo y gallant godi pryderon heb ofni y bydd rhywun yn talu'r pwyth yn ôl; a chyfleu'r neges mai pwrpas rheolaethau mewnol i atal a chanfod twyll yw diogelu staff yn ogystal â'r sefydliad.

Mae gan archwilio mewnol rôl bwysig i'w chwarae trwy gynorthwyo i godi ymwybyddiaeth am dwyll, hyrwyddo arfer orau o ran chwythu'r chwiban, a gweithredu fel ymgynghorydd y gall aelodau ac uwch reolwyr ymddiried ynddo mewn perthynas â meysydd sydd angen eu gwella. Mae'r strategaeth hon yn sefydlu llwybr cadarn i sicrhau fod y Tîm Archwilio Mewnol yn gallu:

- Addasu i'r bygythiadau a'r materion sy'n dod i'r amlwg a mynd i'r afael â risgiau twyll ym mhob rhan o'r Cyngor yn awr ac yn y dyfodol;
- asesu, dadansoddi ac adrodd ar risgiau twyll sy'n effeithio ar y Cyngor ar hyn o bryd ac sy'n debygol o effeithio arno yn y dyfodol; a
- nodi gofynion ar gyfer gwaith atal twyll yn y dyfodol.

Cyflwynir adroddiadau i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar y cynnydd sydd angen ei wneud yn erbyn y strategaeth a'r gweithgareddau (gweler y manylion yn [Atodiad 2](#)) a bydd yn destun adolygiad parhaus.

ATODIAD 1 – DOGFENNAU A ADOLYGWYD

- Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus, Mawrth 2017
- Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014
- *Fraud - The Facts 2021*, UK Finance <https://www.ukfinance.org.uk/policy-and-guidance/reports-publications/fraud-facts-2021>
- *CIPFA Fraud and corruption tracker, National Report 2020* (Chwefror 2021) <https://www.cipfa.org/services/cipfa-solutions/fraud-and-corruption/fraud-and-corruption-tracker>
- *Fighting Fraud and Corruption Locally, A Strategy for the 2020s* <https://www.cipfa.org/services/cipfa-solutions/fraud-and-corruption/fighting-fraud-and-corruption-locally>
- *Review into the risks of fraud and corruption in local government procurement*, Y Weinyddiaeth Dai, Cymunedau a Llywodraeth Leol, Mehefin 2020 <https://www.local.gov.uk/review-risks-fraud-and-corruption-local-government-procurement>
- 'Gwella Ein Perfformiad' Mynd i'r afael â Thwyll yng Nghymru, Adroddiad Archwilydd Cyffredinol Cymru, Gorffennaf 2020 <https://www.audit.wales/cy/publication/gwella-ein-perfformiad-mynd-ir-afael-thwyll-yng-nghymru>
- Trefniadau Atal Twyll yn Sector Cyhoeddus Cymru, Trosolwg ar gyfer y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus, Archwilydd Cyffredinol Cymru, Mehefin 2019 <https://www.audit.wales/publication/counter-fraud-arrangements-welsh-public-sector>
- Côd Ymarfer CIPFA ar Reoli'r Risg o Dwyll a Llygredd, 2014
- <https://www.cipfa.org/services/networks/better-governance-forum/counter-fraud-documentation/code-of-practice-on-managing-the-risk-of-fraud-and-corruption>
- *Fraud is on the rise: step up to the challenge*, Sefydliad Siartredig yr Archwilydd Mewnol, Gorffennaf 2022
- *Fraud is now Britain's dominant crime*, Sefydliad Marchnad Gymdeithasol, Mawrth 2022 https://www.smf.co.uk/commentary_podcasts/fraud-is-britains-dominant-crime/
- *The financial cost of fraud 2021*, Canolfan Astudiaethau Atal Twyll, Prifysgol Portsmouth https://f.datasrvr.com/fr1/521/90994/0031_Financial_Cost_of_Fraud_2021_v5.pdf
- *Five fraud types to watch for in 2023*, Harriet Holmes, Rheolwr Gwasanaethau AML, Thirdfort, Hydref 2022 https://www.thirdfort.com/resources/five-fraud-types-to-watch-for/?utm_campaign=Harriet+content&utm_source=LinkedIn&utm_medium=textlink&utm_content=Five+fraud+types

ATODIAD 2 - CYNLLUN GWEITHREDU ATAL TWYLL, LLWGRWOBRYO A LLYGREDD

Mater/Risg	Gweithred	Gan Bwy	Erbyn pryd
Mae risg gan 'fygythiad mewnol' wedi cynyddu dros hanner ers 2021	Byddwn yn cynnal adolygiad archwilio mewnol o'r trefniadau ar gyfer datgan gwrthdaro buddiannau posib yn ystod 2022-23.	Archwilio Mewnol	Mawrth 2023
Mae'r FFCL yn nodi Grantiau Cyfleusterau i'r Anabl fel un o'r prif risgiau twyll mewn llywodraeth leol	Byddwn yn cynnal adolygiad archwilio mewnol o'r trefniadau ar gyfer rheoli risgiau twyll yn gysylltiedig â Grantiau Cyfleusterau i'r Anabl yn ystod 2023-24.	Archwilio Mewnol	Mawrth 2024
Twyll tenantiaeth yw'r maes twyll sy'n tyfu fwyaf yn y DU	Er bod asesiad y Pennaeth Gwasanaethau Tai yn nodi fod twyll tenantiaeth yn isel yn gyffredinol ar Ynys Môn, byddwn yn gweithio gyda'r Fenter Twyll Genedlaethol i nodi: <ul style="list-style-type: none"> achosion ble'r ymddengys fod unigolyn yn byw mewn dau gyfeiriad gwahanol, gan awgrymu achosion posib o isosod eiddo neu denantiaethau deuol achosion lle mae tenant tŷ wedi marw, ond ni hysbyswyd y Cyngor ac felly nid ydynt wedi cael eu tynnu oddi ar y denantiaeth achosion ble'r ymddengys fod unigolyn wedi cofrestru ar y rhestr aros gan ddefnyddio cyfeiriad gwahanol i'r un sydd ar y system rhenti tai, gan awgrymu newidiadau mewn amgylchiadau nad ydynt wedi cael eu datgelu o bosib, neu fod gwybodaeth ffug wedi'i darparu. 	Pennaeth Archwilio a Risg ar y cyd â'r Rheolwr Gwasanaeth - Tai Cymunedol, Gwasanaethau Tai	Mawrth 2023
Gostyngiad person sengl y dreth gyngor yw'r ail	Byddwn yn parhau i weithio gyda'r Rheolwr Gwasanaeth Refeniw a Budd-daliadau i gefnogi adolygiadau rheolaidd o ostyngiadau person sengl.	Pennaeth Archwilio a Risg ar y cyd â'r	Parhaus

Mater/Risg	Gweithred	Gan Bwy	Erbyn pryd
faes twyll sy'n tyfu gyflymaf yn y DU	Byddwn hefyd yn trosglwyddo canlyniadau'r data a barwyd mewn perthynas â gostyngiad person sengl y dreth gyngor a'r gofrestr etholiadol, fel rhan o ymarfer paru data y Fenter Twyll Genedlaethol ar gyfer 2022-23.	Rheolwr Gwasanaeth Refeniw a Budd-daliadau	Mawrth 2023
Mae'r cynllun consesiynau parcio i'r anabl (Bathodynnau Glas) yn cynrychioli 17% o gyfanswm yr achosion amcangyfrifedig o dwyll sector cyhoeddus yn y DU	Byddwn yn gweithio gyda Chyswllt Môn i atgyfnerthu gweithgareddau atal twyll yn y maes hwn. Byddwn hefyd yn trosglwyddo canlyniadau'r data a barwyd mewn perthynas â chonsesiynau parcio i'r anabl ac unigolion sydd wedi marw, fel rhan o ymarfer paru data y Fenter Twyll Genedlaethol ar gyfer 2022-23.	Pennaeth Archwilio a Risg ar y cyd â Rheolwr Profiad y Cwsmer Cyswllt Môn, Trawsnewid Corfforaethol	Parhaus Mawrth 2023
Caffael oedd un o'r meysydd gyda'r canfyddiad uchaf o dwyll yn 2019-20	Byddwn yn gweithio gyda'r Rheolwr Caffael i roi'r cynllun gweithredu ar waith yn dilyn yr adolygiad archwilio mewnol 'Rheoli'r Risg o Dwyll a Llygredd ym maes Caffael' a gynhaliwyd ym mis Awst 2022.	Pennaeth Archwilio a Risg ar y cyd â'r Rheolwr Caffael	Mawrth 2023
Mae prosesau prynu i dalu yn agored i dwyll oherwydd y niferoedd mawr o drafodion sy'n cael eu prosesu, yr amrywiaeth o gyflenwyr dan sylw, heriau staffio a thrafodion uchel eu gwerth	Byddwn yn parhau i weithio gyda'r Tîm Credydwy'r i nodi ac atal gwallau a thwyll, gan gynnwys trwy ddefnyddio technegau dadansoddi data (monitro parhaus) a chyhoeddi rhybuddion gan y Rhwydwaith Atal Twyll Cenedlaethol (NAFN) a rhybuddion twyll eraill.	Pennaeth Archwilio a Risg ar y cyd â Rheolwr y Tîm Cyflogau a Thaliadau	Parhaus
Cael trefniadau cadarn a chefnogaeth y weithrediaeth i sicrhau fod mesurau atal twyll, llwgrwobrwyo a llygredd yn cael eu gwreiddio ym mhob rhan o'r sefydliad	Bydd cael fframwaith atal twyll corfforaethol, sydd yn darparu ystod lawn o elfennau lefel uchel, yn cyfrannu tuag at sicrhau fod gan y Cyngor strategaeth atal twyll effeithiol. Mae gan y Cyngor fframwaith cadarn o weithdrefnau a pholisïau fydd yn cyfuno i weithredu fel rhwystr effeithiol yn erbyn gweithgarwch twyllodrus ac yn darparu ffordd o adrodd am dwyll a llygredd, neu eu canfod. Felly, byddwn yn cynnal: <ul style="list-style-type: none"> • rhaglen gynhwysfawr i ddiweddarau polisïau 	Pennaeth Archwilio a Risg	Rhagfyr 2023

Mater/Risg	Gweithred	Gan Bwy	Erbyn pryd
	<ul style="list-style-type: none"> • codi ymwybyddiaeth am atal twyll • pecyn e-Ddysgu 		
Nodi, asesu a deall risgiau twyll yw conglfaen trefniadau atal twyll effeithiol	<p>Ar y cyd â gwasanaethau, byddwn yn datblygu tair ffrwd waith allweddol fydd yn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ceisio nodi risgiau twyll ar draws y Cyngor • asesu gweithgareddau rheoli twyll a'u heffeithiolrwydd, a • dyrannu'r lefel gywir o adnoddau er mwyn ymchwilio a chanfod twyll pan roddir gwybod am hynny <p>Bydd gweithgor atal twyll yn cael ei ddatblygu er mwyn cynorthwyo i nodi'r risg o dwyll ar draws y Cyngor.</p> <p>Byddwn yn gweithio gyda'r grŵp i ddatblygu asesiad risg twyll er mwyn nodi'r twyll posib y gallai gwasanaethau fod yn agored iddo. Bydd yr asesiad yn amcangyfrif effaith bosib y twyll dan sylw a'r tebygolrwydd y bydd yn digwydd. Bydd canlyniadau'r asesiadau'n galluogi'r Cyngor i ddeall yn well yr amgylchedd twyll y mae'n gweithredu ynddo. Bydd yr asesiadau'n cael eu defnyddio hefyd fel adnodd fydd yn cynorthwyo i ganolbwyntio adnoddau ar y risgiau twyll mwyaf perthnasol.</p>	Pennaeth Archwilio a Risg	Rhagfyr 2023
Yn aml, atgyfeiriadau ymatebol yw prif ffynhonnell gwaith y Tîm Archwilio Mewnol	<p>Yn aml, mae atgyfeiriadau'n cael eu cynhyrchu gan fod y cyhoedd neu weithwyr yn effro a dyna sy'n caniatáu i'r mater gael ei ganfod. Byddwn yn edrych ar ddarparu adnodd adrodd am dwyll ar gyfer staff a'r cyhoedd er mwyn iddynt adrodd am bryderon.</p>	Pennaeth Archwilio a Risg ar y cyd â'r Rheolwr Tîm TG	Mehefin 2023
Gwneud y defnydd gorau o wybodaeth a thechnoleg trwy gymryd rhan yn y Fenter Twyll Genedlaethol	<p>Byddwn yn cymryd rhan yn yr ymarferion a gynhelir yn flynyddol a bob dwy flynedd gan y Fenter Twyll Genedlaethol, sy'n defnyddio data a ddarperir gan tua 1,200 o sefydliadau sy'n cymryd rhan ar draws y sectorau cyhoeddus a phreifat, er mwyn atal a chanfod twyll. Mae'r Fenter Twyll Genedlaethol ynparu data electronig mewn cyrff sector cyhoeddus a phreifat, a rhyngddynt, ac mae'r cyrff hyn yn cynnwys awdurdodau heddlu, byrddau prawf lleol, awdurdodau tân ac achub, yn ogystal â chynghorau lleol a nifer o gyrff sector cyhoeddus. Mae ymarfer paru data y Fenter Twyll</p>	Pennaeth Archwilio a Risg ar y cyd â gwasanaethau	Parhaus

Mater/Risg	Gweithred	Gan Bwy	Erbyn pryd
	Genedlaethol yn chwarae rhan bwysig wrth amddiffyn y pwrs cyhoeddus rhag risgiau twyll.		
Hyrwyddo diwylliant atal twyll	Byddwn yn hyrwyddo diwylliant atal twyll ar draws y Cyngor trwy roi cyhoedduswydd ar y cyfryngau cymdeithasol i effaith twyll ar y Cyngor a'r gymuned.	Pennaeth Archwilio a Risg ar y cyd â'r Tîm Cyfathrebu Corfforaethol	Parhaus
Codi ymwybyddiaeth	Y ffordd orau o atal twyll yw trwy rannu gwybodaeth a chodi ymwybyddiaeth. Felly, ar y cyd â'r Tîm Hyfforddi a Datblygu, byddwn yn cynnal digwyddiadau rheolaidd i godi ymwybyddiaeth am dwyll, gan gynnwys cyhoeddi newyddlenni a chynnal sesiynau hyfforddi a sesiynau briffio.	Pennaeth Archwilio a Risg ar y cyd â'r Rheolwr Hyfforddi a Datblygu	Parhaus
Adrodd am Dwyll	Mae angen rhoi gwybod i Archwilio Mewnol am bob digwyddiad sy'n gysylltiedig â thwyll. Byddwn yn cyflwyno canlyniadau ymchwiliadau a gwersi i'w dysgu i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio a'r Tîm Arweinyddiaeth.	Pennaeth Archwilio a Risg ar y cyd â gwasanaethau	Parhaus
Cydweithio, dysgu gwersi a chau'r bwlch	Byddwn yn parhau i gydweithio ar draws rhanbarth gogledd Cymru i yrru gwelliannau mewn gweithgarwch atal twyll, gan gynnwys mynd i'r afael â'r 15 argymhelliad a wnaed gan yr Archwilydd Cyffredinol yn ei adroddiad ym mis Gorffennaf 2020. Byddwn hefyd yn parhau i weithio tu hwnt i ffiniau cenedlaethol er mwyn cydweithio gydag Is-Grŵp Atal Twyll Prif Swyddogion Archwilio'r Gogledd Orllewin, er mwyn dysgu gwersi, rhannu arfer da a chau'r bwlch.	Pennaeth Archwilio a Risg	Parhaus
Amddiffyn y Cyngor a'i Breswylwyr	Er mwyn sicrhau fod ein strategaeth atal twyll yn alinio â chyfrifoldebau diogelu'r Cyngor i warchod yr unigolion mwyaf bregus yn ein cymunedau, byddwn yn gweithio'n agos gyda thimau gofal cymdeithasol i ddatblygu dulliau ar y cyd i nodi arfer orau o ran rhwystro risgiau'n ymwneud â thwyll ym maes gofal cymdeithasol.	Pennaeth Archwilio a Risg ar y cyd â'r Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol	Parhaus